ARQUEOLOGIA A L'EXILI

EL MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CATALUNYA I LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA (1936-1939)

EXPOSICIÓ

MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CATALUNYA
DEL 25 D'ABRIL AL 6 D'OCTUBRE DE 2019

Museu d'Arqueologia de Catalunya
memorial democràtic
Generalitat de Catalunya

La Guerra Civil espanyola (1936-1939) —de l'acabament de la qual se celebra enguany el 80è aniversari— constitueix un dels episodis més tràgics, dolorosos i de més gran repercussió política, social, econòmica i cultural de tota la història catalana del segle XX.

Aquest conflicte bèl·lic no solament segà moltes esperances i destruí moltes vides, sinó que també anorreà grans projectes culturals vinculats a la conservació i difusió del patrimoni del país. L'activitat dels grans museus, entre els quals es pot comptar el Museu d'Arqueologia de Catalunya, es veié greument afectada, fins a l'extrem que l'any 1939 es va haver d'evacuar bona part de les seves col·leccions a Suïssa.

L'exposició "Arqueologia a l'exili. El Museu d'Arqueologia de Catalunya i la Guerra Civil espanyola (1936-1939)" vol explicar aquest episodi encara poc conegut de la història cultural i patrimonial del nostre país i, alhora, retre homenatge als homes i dones que, enmig de les dificultats d'una guerra, treballaren incansablement per protegir el patrimoni cultural català i garantir-ne la transmissió a la posteritat.

0. ARQUEOLOGIA A L'EXILI: EL MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CATALUNYA I LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA (1936-1939).

La guerra civil espanyola (1936-1939) -de l'acabament de la qual se celebra enguany el 80è aniversari-, constitueix un dels episodis més tràgics, dolorosos i de major repercussió política, social, econòmica i cultural de tota la història catalana del segle XX.

Aquest conflicte bèlic, no solament segà moltes esperances i destruí moltes vides, sinó que també anorreà grans projectes culturals vinculats a la conservació i difusió del patrimoni del país. L'activitat dels grans museus, entre els quals la del Museu d'Arqueologia de Catalunya, es veié greument afectada fins a l'extrem d'haver-se d'evacuar bona part de les seves col·leccions a Suïssa, l'any 1939.

L'exposició "Arqueologia a l'exili: el Museu d'Arqueologia de Catalunya i la Guerra Civil espanyola (1936-1939)" vol explicar aquest episodi encara poc conegut de la història cultural i patrimonial del nostre país, i, alhora, retre homenatge als homes i dones que, enmig de les dificultats d'una guerra, treballaren incansablement per protegir el patrimoni cultural català, i garantir-ne la seva transmissió a la posteritat.

1. EL MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CATALUNYA, UN PROJECTE DE LA GENERALITAT REPUBLICANA.

La proclamació de la Segona República a l'Estat espanyol, l'any 1931, i, posteriorment, l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, l'any 1932, van fer possible la recuperació i consolidació del Govern de la Generalitat, l'elecció del Parlament de Catalunya i el desplegament de l'autonomia catalana.

Sota la presidència de Francesc Macià, i, més tard, de Lluís Companys, i malgrat la inestabilitat política i els impediments constants del govern espanyol, la Generalitat de Catalunya va poder desplegar un novedós programa de transformació i regeneració social, econòmic, administratiu i cultural del país.

Així, sota l'impuls del Govern de la Generalitat, van sorgir o prendre una nova embranzida diverses iniciatives de transformació del sector museístic i patrimonial del país. Una de les més importants seria la creació, l'any 1932, del Museu d'Arqueologia de Barcelona, institució que quatre anys més tard, passaria a denominar-se Museu d'Arqueologia de Catalunya. El conseller de Cultura Ventura Gassol i l'arqueòleg Pere Bosch Gimpera en serien alguns dels principals impulsors.

1.1 La creació del Museu d'Arqueologia

L'acord de creació del Museu d'Arqueologia de Barcelona va ser pres per la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona l'any 1932. El seu Patronat l'integraven representants de dites institucions, així com de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Junta de Museus de Barcelona, sota la Presidència honorària del President de la Generalitat i de l'Alcalde de Barcelona. L'arqueòleg Pere Bosch Gimpera, fins aleshores responsable del Servei d'Excavacions Arqueològiques de l'Institut d'Estudis Catalans, en va ser nomenat director.

1.2 Els precedents del Museu d'Arqueologia

El nou Museu d'Arqueologia de Barcelona va sorgir de la unificació de diverses col·leccions arqueològiques de titularitat pública existents a la ciutat. D'una banda, les de l'antic Museu Provincial d'Antiguetats creat l'any 1879 i ubicat a l'antiga Capella Reial de Santa Àgata, i, de l'altra, les conservades en l'anomenat Museu d'Art i Arqueologia (1915-1931) del parc de la Ciutadella, al seu torn hereu d'altres museus barcelonins. Moltes procedien d'adquisicions i excavacions fetes o impulsades per la Junta de Museus de Barcelona, com ara les de l'important jaciment grecoromà d'Empúries iniciades l'any 1907, així com les realitzades, a partir de 1915, pel Servei d'Excavacions Arqueològiques de l'Institut d'Estudis Catalans.

2. UN MUSEU MODERN

Les institucions que donaren impuls a la creació del nou Museu d'Arqueologia de Barcelona decidiren ubicar-lo al peu de la muntanya de Montjuïc, en l'anomenat Palau de les Arts Gràfiques de l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929, prop del Palau Nacional, on també s'hi ubicaria el Museu d'Art de Catalunya. El nou museu va ser creat amb la voluntat d'esdevenir un centre de recerca arqueològica de referència vinculat a l'Institut d'Estudis Catalanas i a la Universitat de Barcelona, i alhora, un espai de conservació i exposició d'objectes amb marcada vocació didàctica i popular. Així, sota la direcció de Pere Bosch Gimpera, l'equip tècnic del museu integraria alguns dels arqueòlegs més actius i rellevants de l'època.

Els treballs d'adequació del nou museu dins l'antic Palau de les Arts Gràfiques van iniciar-se l'any 1932. Finalment, després de tres anys de treballs, el museu va obrir per primer cop les seves portes al públic el 3 de novembre de 1935, amb una presentació museogràfica i uns serveis tècnics d'una modernitat fins aleshores desconeguda tant a Catalunya com a l'Estat espanyol.

2.1. La nova seu del Museu d'Arqueologia

El Palau de les Arts Gràfiques, nova seu del Museu d'Arqueologia, va ser construït entre 1927 i 1929, amb l'objectiu d'allotjar un dels pabellons de l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929, segons el projecte dels arquitectes Pelagi Martínez i Paricio, i Raimon Duran i Reynals. L'agençament de l'edifici com a museu fou dirigit per Josep Gudiol, amb la participació activa de Pere Bosch Gimpera i l'equip del museu, així com de Josep Puig i Cadafalch. Concebut per esdevenir un instrument decisiu quant a la recerca i conservació del patrimoni arqueològic català, el museu es va dotar d'un taller de conservació i restauració, un servei de fotografía i una important biblioteca, entre d'altres departaments.

"El museu aspira igualment a beneficiar del coneixement de l'arqueologia el gran públic i els alumnes de les escoles públiques. Amb aquesta finalitat, la disposició de les col·leccions, tot i ésser estrictament científica, presenta les sèries arqueològiques a partir d'una visió general de l'existència i del desenvolupament històric, social i artístic, en les èpoques primitives i l'Antiguitat clàssica".

Pere Bosch Gimpera. Le Musée d'Archéologie de Barcelone et l'organisation archéologique de la Catalogne. Mouseion, vol. 37-38, 1937.

El personal tècnic del museu fins al 1939

Director
Pere Bosch Gimpera
(fins juliol de 1937)
Josep Colominas Roca, director en funcions

Conservadors
Josep Colominas Roc
Albert del Castillo Yurrita
Joan Amades Gelats
Josep de C. Serra Ràfols

Biblioteca
Mercè Muntanyola i Garriga

Secretaria i oficines
Adela Ramon Lligué
Sofia Ramon Lligué

Laboratori de restauració
Francesc Font Contel (cap)
Llorenç Alomar i Guillamet
Agustí Font (aprenent)
Rafael Forcada
Joana Roure i Esteve

Fotògrafs
Joan Ramírez Segarra
Alfred Ramírez Vallhonrat

Dibuixant
Josep Tersol Artigas.

Personal d'ofici
Joan Pavia (fuster)
Pere Batlle Huguet (oficial de primera)
Josep Aymà Sallarès (mosso)
Ramon Riu i Ribera (mosso)
Ferran Martí Descals (mosso)
Josep Oliveras Vallès (mosso)
LLuís Sallès Cabanas (mosso)
Ismael Juarez Mateu (peó)
Joan Puig i Rull (mosso)
Isidre Pey Font

Vigilants
Ricard Ibars (conserge)
Esteve Fontaner Serramitjana
Joan B. Escribà i Pons (guarda jurat, Empúries)

Mossos d'Esquadra
Joaquim Vilavella Pagés
Joan Parés i Roma

2.2 Una inauguració en estat d'excepció

El museu fou inaugurat el 3 de novembre de 1935, en unes circumstàncies políticament anòmales, ja que no hi serien presents ni el President de la Generalitat ni cap membre del govern legítim català, tots ells empresonats pels fets del 6 d'octubre de 1934, que havien enfrontat la Generalitat amb el Govern de la República. La normalitat institucional no es recuperaria fins l'any 1936, quan la victòria del Front d'Esquerres a Catalunya possibilitaria l'alliberament i el retorn del govern legítim de la Generalitat. No fou fins aleshores que el conseller de Cultura, Ventura Gassol, tornaria a presidir el Patronat del museu.

3. SALVAR EL PATRIMONI

L'alçament del general Franco contra el Govern de la República, el 18 de juliol de 1936, desencadenà l'inici de la guerra civil espanyola. L'esclat del conflicte va originar atacs i actes de pillatge contra el patrimoni cultural, especialment l'eclesiàstic. Davant d'aquesta situació, la Generalitat de Catalunya intentà posar ordre i promulgà disposicions, com el Decret d'incautació de col·leccions artístiques i arqueològiques del 24 de juliol de 1936, per tal de posar fre al saqueig cultural de Catalunya.

Amb la voluntat de protegir el patrimoni arqueològic del país, el 31 de juliol de 1936, la Generalitat va crear també la Comissaria General de Museus Arqueològics de Catalunya, amb Pere Bosch Gimpera al capdavant. Fou aleshores quan el Museu d'Arqueologia de Barcelona passaria a denominar-se Museu d'Arqueologia de Catalunya, amb l'objectiu d'emparar i controlar tant els Museus Arqueològics del territori català com la resta del seu patrimoni arqueològic.

Les disposicions preses per la Generalitat van salvar de la destrucció i el pillatge nombrosos objectes artístics i arqueològics que es trobaven en esglésies i col·leccions particulars, especialment a Barcelona. Molts d'aquests béns, passarien a integrar-se a les col·leccions del Museu d'Arqueologia de Catalunya. El museu també col·laboraria activament en la restauració de múltiples obres d'art, que, sovint, arribaven lamentablement malmeses al seu taller de restauració.

3.1 Uns herois desconeguts

Paral·lelament a l'actuació del serveis de la Generalitat, a moltes ciutats i pobles de Catalunya s'organitzaren també, i sovint de manera espontània, d'altres persones i entitats culturals amb l'objectiu d'aturar la fúria destructiva de les masses, posant fins i tot en risc les pròpies vides. Entre elles, cal destacar la presència de nombrosos intel·lectuals i artistes de l'època, com ara Joaquim Renart, Frederic Marés, Josep Granyer o Apel·les Fenosa a Barcelona; Josep Aragay a Breda; Joan Rebull i Ignasi Malloll a Tarragona, o Antoni Garcia Lamolla i Enric Crous, a Lleida i a la Franja. També va ser important la tasca de salvament feta per Josep Gudiol i Ricart, que rescatà les pintures de la sala capitular del Reial Monestir de Santa Maria de Sixena, a l'Aragó.

Delegats territorials de la Comissaria d'Excavacions i museus d'arqueologia.	
Josep de C. Serra Ràfols: Llobregat, Maresme, Vallès, Gironès. Josep Colominas: Penedès, Bages, Plana de Vic, terres lleidatanes. Salvador Vilaseca: comarques tarragonines excepte Tarragona ciutat. Pere Bosch Gimpera: Empordà, i en substitució seva Josep de C. Serra Ràfols.	Al mateix temps nomena delegats: Josep Gudiol i Ricart: Vic. Enric Casanovas: Tossa. Lluís Rubiralta: Manresa. Francesc Riuró: Girona. Vicenç Renom: Sabadell. Francesc Prat: Badalona. Salvador Roca Lletjós: Lleida. Francesc Prat Puig: Mataró. gnasi Mallol, Joan Rebull i Pere Batlle: Tarragona ciutat.

3.2. La guerra del patrimoni

La destrucció de patrimoni es va convertir durant la guerra en un camp de propaganda i de contra-propaganda. El franquisme pretenia internacionalitzar el descrèdit de la barbàrie salvatge, mentre que la Generalitat tractava, per tots els mitjans, d'oposar a aquesta visió una imatge de civilització organitzada, que sense negar l'evidència dels fets, en minimitzés l'impacte. Així, el Comissariat de Propaganda de la Generalitat, dirigit per Jaume Miravitlles, no va parar de promoure accions reparadores i de reivindicació, com ho mostren diverses publicacions vinculades, poc o molt, a la gran exposició d'art català presentada l'any 1937, en el Musée du Jeu de Paume de París.

Principals col·leccions arqueològiques salvades durant la Guerra Civil per la Comissaria d'Excavacions i el Museu d'Arqueologia.

Empúries
Col·lecció Víctor Català

Tarragona
Escultures romanes conservades en el Forn del Cisne

Barcelona
Objectes casa Güell
Col·leccions casa Mateu
Col·leccions casa Garcia Faria
Objectes de la Catedral
Objectes de la basílica de Santa Maria del Mar
Objectes de l'església de Sant Just
Objectes de la basílica de la Mercè
Objectes de l'església de Sant felip Neri
Objectes del Seminari
Objectes de la colecció Amatller

Girona
Mosaics de Can Pau Birol de Bell-lloc.

Montmany
Col·lecció de la finca Can Oliveres

Campins
Col·lecció Mateu

Tivissa
Col·lecció Simó

4. EL MUSEU SOTA LES BOMBES

Amb l'esclat de la guerra i l'inici del vandalisme revolucionari, el director del Museu d'Arqueologia de Catalunya, Pere Bosch Gimpera va ordenar la retirada de tots els materials i objectes exposats a les vitrines del museu, així com la protecció in situ d'aquells que no podien traslladar-se a un lloc més segur. Les col·leccions retirades es van embalar en caixes i van ser dipositades en diversos refugis improvisats dins del mateix edifici. La intensificació dels bombardeigs franquistes a Barcelona a partir del mes de març de 1938 -aquesta vegada per part de l'aviació italiana-, provocà un gir de 180 graus en la política de protecció del Museu. La Conselleria de Cultura, que ja havia ordenat l'evacuació del Museu d'Art de Catalunya a Olot, decidí també salvaguardar els béns del Museu d'Arqueologia fora de Barcelona. En conseqüència, hom procedí a un nou embalatge de tots els seus objectes i el seu trasllat en camions a un dipòsit habilitat al Mas Perxés d'Agullana (Alt Empordà). Allí també s'hi emmagatzemarien altres col·leccions arqueològiques catalanes importants procedents de Tarragona i Girona, conjuntament amb diverses peces artístiques, moltes procedents de la catedral de Barcelona.

Les col·leccions emmagatzemades al Mas Perxés d'Agullana quedarien sota el control de Joan Subies Gualter, cap de la Secció de Museus de la Generalitat, i sota vigilància d'un escamot de mossos d'esquadra.

4.1 La protecció de les col·leccions i el personal del museu

Les col·leccions van ser dipositades en tres construccions arqueològiques pertanyents al museu -el columbari romà, la cripta romana i el sepulcre romà en forma d'ara-, i reforçades amb sacs de terra. Per a les escultures, sarcòfags i mosaics es van disposar solucions diverses: tots els elements pesats es cobriren in situ amb sacs de terra, mentre que els dos mosaics més valuosos -el del Circ i el de les Tres gràcies-, es van protegir mitjançant un mur de paret seca i sacs de terra. La important biblioteca del museu i el seu arxiu fotogràfic van ser igualment embalats i guardats a la planta baixa de l'edifici. Fins i tot es va arribar a construir un refugi antiaeri -que encara es conserva-, per acollir el personal del museu.

4.2 Empúries en temps de guerra

Des de la creació del Museu d'Arqueologia, l'any 1932, l'important jaciment grecoromà d'Empúries havia quedat també sota l'administració del Patronat de dit museu. Amb l'esclat de la guerra, la Generalitat va ordenar l'incautament de totes les propietats que formessin part del jaciment, i, alhora, la de totes les col·leccions particulars relacionades amb el jaciment esmentat. Així i tot, les excavacions no solament no es van interrompre, sinó que fins i tot s'intensificaren per tal d'ajudar a pal·liar la crisi de treball de la veïna població de l'Escala. Dissortadament, la situació va canviar a partir de 1937, quan els militars, davant la passivitat de la Conselleria de Cultura de la Generalitat, començaren a fortificar el jaciment, provocant greus destruccions en alguns dels seus sectors.

5. EL CAMÍ DE L'EXILI

L'inexorable avenç de les tropes franquistes i l'assalt a Catalunya fou ja imparable després de les batalles del Segre i de l'Ebre. El replegament del Govern de la República i de la Generalitat cap a la frontera francesa es produí al llarg del mes de gener de 1939, amb els nacionals a les portes de Barcelona.
En aquests moments Catalunya no només custodiava tot el seu patrimoni sinó que també era dipositària de molts béns pertanyents al patrimoni artístic de l'Estat espanyol, els quals la Junta Central del Tesoro Artístico de la República havia portat a diversos dipòsits de Perelada, la Vajol i Figueres. Un acord entre el Govern de la República i el Comitè Internacional per al Salvament dels Tresors Artístics Espanyols, signat a Figueres el 3 de febrer de 1939 (que, a contracor, va haver de ser acceptat per la Generalitat de Catalunya), va propiciar una actuació coordinada per a la sortida de les obres d'art cap a Ginebra (Suïssa), on haurien de quedar sota la protecció i custòdia de la Societat de Nacions.

Així, entre els dies 4 i 9 de febrer de 1939, sota les ordres del comandant de carabiners Alexandre Blasi, travessaria la frontera francesa un estol de més de setanta camions que s'emportarien la major part del tresor artístic i cultural espanyol i català emmagatzemat fins aleshores en els diversos dipòsits empordanesos. Tot això, sota els persistents bombardeigs franquistes, una metereologia inclement, i havent de compartir ruta amb una ingent massa de persones, que desesperadament i caòtica, fugia cap a l'exili.

5.1 La signatura de l'Acord de Figueres

ntre finals de desembre de 1938 i el 28 de gener de 1939, a iniciativa del pintor Josep Maria Sert, es va constituir el Comitè Internacional per al Salvament dels Tresors d'Art Espanyols, integrat per representants de diversos museus europeus, i amb la garantia personal del Secretari General de la Societat de Nacions. El 3 de febrer de 1939, membres d'aquest Comitè i del govern de Negrín van signar l'anomenat Acord de Figueres, que estipulava el trasllat a Ginebra del patrimoni artístic espanyol i la seva permanència en aquesta ciutat suïssa, sota custòdia de la Societat de Nacions, fins que en finalitzar el conflicte els béns poguessin ser recuperats pel govern espanyol.

5.2 El camí cap a Ginebra.

Entre els dies 4 i 9 de febrer de 1939, i després d'una escala a Ceret i el Voló (Catalunya Nord), el convoi amb les col·leccions artístiques i arqueològiques espanyoles i catalanes, entre elles les del Museu d'Arqueologia de Catalunya, va viatjar en tren des de Perpinyà fins a Ginebra, on va arribar quatre dies més tard. Els representants del govern feixista del general Franco, vencedor de la guerra, no tardarien en personar-se a la Societat de Nacions, custòdia del tresor, per reclamarne la propietat i el seu retorn a l'Estat espanyol, fet que finalment aconseguirien el 30 de març de 1939.

6. EL NOU ORDRE FRANQUISTA I EL RETORN DEL PATRIMONI

Barcelona va caure en mans franquistes el 26 de gener de 1939, i l'1 d'abril del mateix any, el general Franco proclamava oficialment la seva victòria i el final de la guerra. Un nou ordre de tall feixista i centralista s'imposaria uniformement arreu de l'Estat.

Per tal d'adaptar-lo al nou ordre polític, les autoritats franquistes reorganitzarien pregonament el Museu d'Arqueologia de Catalunya, arrabasant-li el discurs i el rol nacional català que li havia atorgat la Generalitat republicana, i imposant el castellà com a llengua única de la institució. D'acord amb les noves orientacions, el 31 de juliol de 1939, el Museu d'Arqueologia de Catalunya passà també a denominar-se Museo Arqueológico de Barcelona, i, com la resta de museus provincials espanyols, va quedar sota l'administració de la Diputació de Barcelona. Un jove alferes d'ideologia falangista, Martín Almagro Basch, arribat a Barcelona el gener de 1939, en fou nomenat director.

Amb el retorn de les col·leccions evacuades a Suïssa, els mesos de maig i juny de 1939, el museu va recuperar la seva fesomia d'abans de la guerra, obrint de nou les seves portes al públic el 3 d'agost de 1939. La premsa franquista de l'època va fer-ne de la reapertura un emblema de l'eficàcia del nou règim, infamant l'actuació del Govern de la Generalitat, i, especialment, la figura de l'anterior director del museu, Pere Bosch Gimpera, ara exiliat, que va ser difamat en diversos articles acusant-lo, falsament, fins i tot de robatori.

6.1 L'exili i les depuracions dels funcionaris del museu

Acabada la guerra, el personal del Museu d'Arqueologia de Catalunya es va haver de sotmetre a un vergonyós procés de depuració. En conseqüència, alguns treballadors van perdre l'antiguitat i altres drets laborals. Tanmateix, i per interès oportunista del nou director, gairebé cap membre de l'equip humà del museu fou acomiadat.

El principal factòtum del Museu i pare de l'arqueologia catalana, Pere Bosch Gimpera emprengué el camí de l'exili. També ho feren les germanes Ramon, Adela i Sofia, que també treballaven al museu. Tots ells s'establirien a Mèxic entre 1939 i 1941, on a Bosch li esperaria una brillant carrera i on pogué reprendre totes les seves relacions internacionals. No tornà a Catalunya.

"(...)No sé encara què faré, ni on seré l'any que ve. No cal ni dir que no tinc cap ganes de ser afusellat pels meus estimats compatriotes de l'Imperi espanyol (...)"

Carta de Pere Bosch Gimpera a Foundoukidis, director de la revista *Mouseion*, 23 de maig de 1939.

6.2 El retorn del tresor artístic espanyol

El 30 de març de 1939, i després de moltes pressions, el govern de Franco va aconseguir que la Societat de Nacions li lliurés el tresor artístic espanyol custodiat a la seva seu a Ginebra. En conseqüència, la major part d'aquest tresor retornaria a Madrid en dues expedicions, una al maig i l'altra al juny del mateix any, restant només a Suïssa una selecció d'obres cabdals de la pintura espanyola, especialment del Museo del Prado, exhibides en una magna exposició al Museu d'Art i Història de Ginebra. Les caixes i béns del Museu d'Arqueologia de Catalunya sortiren en la primera d'aquestes expedicions, i després d'una escala a Madrid van ser transportades a Barcelona en camions prestats per l'Ajuntament de la ciutat.

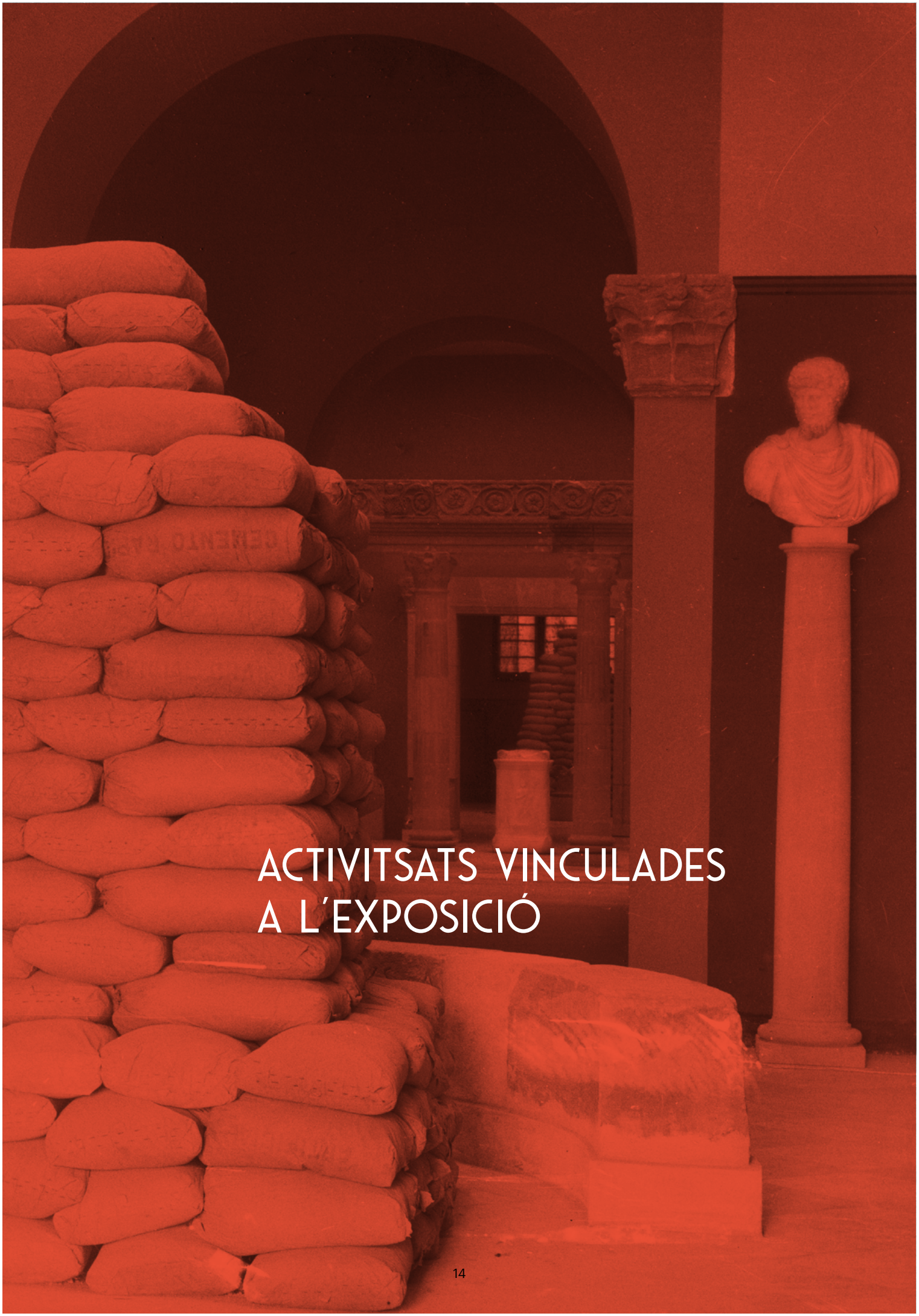

ACTIVITSATS VINCULADES A L'EXPOSICIÓ

CICLE DE CONFERÈNCIES

Dijous 9 de maig a les 19 h
"Fugint de la destrucció i de les bombes: el salvament de l'art en temps de guerra"
a càrrec de Joaquim Nadal i Farreras (ICRPC)

Dijous 16 de maig a les 19 h
"En temps de guerra: el Museu d'Arqueologia de Catalunya i la protecció del patrimoni arqueològic"
a càrrec d'Àngels Casanovas (MAC-BCN)

Dijous 23 de maig a les 19 h
"Pere Bosch i Gimpera, formació, maduresa i exili d'un prehistoriador"
a càrrec del Dr. Francesc Gracia Alonso (UB)

Dijous 30 de maig a les 19 h
"La protección del patrimonio cultural durante conflictos armados: qué hemos aprendido en los últimos años?"
a càrrec d'Isber Sarbrine (Heritage for Peace)

Activitats gratuïtes.
Es recomana reserva prèvia a macvisites.acdpc@gencat.cat o al 93 423 21 49.
Consulteu la programació d'activitats completa a **www.mac.cat**

Organització
Museu d'Arqueologia de Catalunya
Departament de Cultura
Generalitat de Catalunya

Memorial Democràtic
Departament de Justícia
Generalitat de Catalunya

Direcció
Jusèp Boya Busquet (MAC)
Jordi Font Agulló (MD)

Coordinació
Carme Rovira Hortalà (MAC)
Teresa Renedo (MD)

Comissariat
Àngels Casanovas Romeu

Projecte Museogràfic i producció
Mostra Comunicació

Recerca i Documentació
Anna Garrido
Agnès Lupión
Julià Martínez Amatriaín
Núria Molist Capella
Antoni Palomo
Jordi Principal Ponce

Col·laboradors
Raúl Balsera
Carles Comas
Oriol Dueñas
Laia Estanyol
Xavier Pascual

Conservació - restauració
Isabel Moreno

Comunicació
Joan Muñoz

Activitats
Agnès Lupión

Correccions lingüístiques
Isabel Picallo

Administració
Enric Cabello
Sònia Martínez
Miquel Àngel Marugan
Conrad Mateo
Roser Muntalà

Atenció al públic
Iván Díez
Cèlia García
Sebastià Martí
Xavier Pérez
Sofía Ramírez
Joan Roca
Pere Rosaura
Carme Sáez

Equip educatiu
Re-Crea Accions Culturals:
Susana Argul
Sílvia Mas i Carbonell
Aarón López i Batlle
Xana Garcia Arévalo
Maria Rosa Arán

Fusteria
Miquel Giralt

Assistència al muntatge
Jordi Mayas
Rubatec

Trasllat de peces
La Subura

Procedència dels objectes i documents
Museu d'Arqueologia de Catalunya
CRAI Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona

Procedència de les imatges i audiovisuals
Archivo del Museo del Prado (AMP)
Arxiu Comarcal del Bages (ACB)
Arxiu Fotogràc de Barcelona (AFB)
Arxiu Fotogràc Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC. AHF)
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans.
Ajuntament de Girona-CRDI
(Fons Joan Subias i Galter)
Arxiu Nacional de Catalunya (ANC)
Arxiu Històric de la Ciutat (AHC)
Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI)
ETH Zürich Library
Filmoteca de Catalunya (FC)
Institut Ametller d'Art Hispànic
(IAAH. Arxiu Mas)
Ministerio de Cultura y Deporte.
Centro Documental de la Memoria Histórica (MCD-CDMH)
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries
Museu d'Història de Catalunya (MHC)

Agraïments
Raquel Castellà, Miquel-Àngel Codes, Arturo Colorado Castellary, Mª Àngels Esteban, Anna Font, Gal·la Garcia, Mayte Garcia-Julliard, Jaume Massó, Albert Mercadé, Joaquim Nadal, Isabel Pardo, Núria Peiris, Susana Romero, Maria Gràcia Salvà, Alicia Torres, Regina Wagner. Arxiu Històric de Sabadell, Arxiu Històric de la Universitat de Barcelona, Arxiu Municipal de Girona, Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Museu Salvador Vilaseca

MAC

MUSEU D'ARQUEOLOGIA
DE CATALUNYA

Passeig de Santa Madrona, 39-41
Parc de Montjuïc
08038 Barcelona
Tel. 93 423 21 49
infomac@gencat.cat
mac.cat

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Museu d'Arqueologia
de Catalunya